

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет агротехнологій та природокористування

Кафедра туризму

До захисту
Допускається
Завідувач кафедри

Олександр КОВАЛЕНКО

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

на тему: «Сільський та зелений туризм як перспективні напрями розвитку
півночі Сумщини»

Виконала:

(підпис)

Новікова А.В.
(прізвище, ініціали)

Група:

ЗТУР 2301-1

Науковий керівник:

(підпис)

Онопрієнко В.П.
(прізвище, ініціали)

Суми – 2024

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студентці

Новіковій Анні Віталіївні

1. Тема роботи: «Сільський та зелений туризм як перспективні напрями розвитку півночі Сумщини»

Термін здачі студентом закінченої роботи на кафедрі: 05.12.2024 р.

2. Вихідні дані до роботи: за результатами проходження виробничої практики в Національному заповіднику «Глухів», та дослідженні DESTИНАЦІЙ сільського та зеленого туризму півночі Сумської області, маємо різноманітну інформацію, за допомогою якої можна формувати перспективний та гарний туристичний продукт сільського та зеленого туризму. В процесі написання кваліфікаційної (магістерської) роботи використовувались різноманітні джерела інформації, такі як: наукова література, інтернет-ресурси, наукові дослідження, а також проводились опитування з місцевими мешканцями, військовими та їх родинами для отримання необхідної туристичної інформації.

3. Перелік завдань, які будуть виконуватися в роботі: розглянути теоретичні основи організації та розвитку сільського та зеленого туризму; проаналізувати особливості функціонування сільських туристичних DESTИНАЦІЙ півночі Сумщини; розробити та представити практичні рекомендації щодо модернізації садиб сільського та зеленого туризму.

Керівник дипломної роботи _____ професор Володимир ОНОПРІЄНКО

Завдання прийняв до виконання _____ студентка Анна НОВІКОВА

Дата отримання завдання «18» жовтня 2023 р.

АНОТАЦІЯ

Новікова А.В. «Сільський та зелений туризм як перспективні напрями розвитку півночі Сумщини», ОПШ «Туризм», спеціальність 242 «Туризм і рекреація», Сумський національний аграрний університет, м. Суми, 2024 р.

У дослідженні комплексно розглянуто теоретичні засади сільського та зеленого туризму та проаналізовано вітчизняний і європейський досвід його функціонування. Сільський туризм представлено як специфічний туристичний напрямок, що реалізується в сільському середовищі через поєднання господарських, соціокультурних та природних просторів, які забезпечують туристам повноцінний відпочинок і комфортне перебування.

Проведено ґрунтовний аналіз ресурсного потенціалу сільської місцевості півночі Сумщини для розвитку туристичної галузі, досліджено функціональні особливості садиб сільського та зеленого туризму. Виявлено комплекс проблемних аспектів, що потребують негайного вирішення для ефективного просування туристичного продукту в регіоні.

На прикладі садиби «Козацька Січ» продемонстровано відсутність чіткої маркетингової стратегії та наявність системних недоліків. На підставі ретельного вивчення європейських та українських практик запропоновано практичні рекомендації з модернізації туристичних об'єктів у післявоєнний період.

Ключові слова: туризм, сільський та зелений туризм, модернізація, організація туризму, інноваційна діяльність, дестинація, садиби сільського зеленого туризму, психоемоційне розвантаження.

ABSTRACT

Novikova A.V. "Rural and Green Tourism as Promising Directions for the Development of Northern Sumy Region", Educational Professional Program "Tourism", Specialty 242 "Tourism and Recreation", Sumy National Agrarian University, Sumy, 2024

The study comprehensively examines the theoretical foundations of rural and green tourism and analyzes domestic and European experience of its functioning. Rural tourism is presented as a specific tourist direction implemented in rural environments through a combination of economic, socio-cultural, and natural spaces that provide tourists with comprehensive recreation and comfortable stay.

A thorough analysis of the resource potential of rural areas in the northern Sumy region for tourism industry development has been conducted, and the functional characteristics of rural and green tourism estates have been investigated. A complex of problematic aspects requiring immediate resolution for effective tourism product promotion in the region has been identified.

Using the example of the "Kozak Sich" estate, the absence of a clear marketing strategy and the presence of systemic deficiencies have been demonstrated. Based on a careful study of European and Ukrainian practices, practical recommendations for modernizing tourist facilities in the post-war period have been proposed.

Keywords: tourism, rural and green tourism, modernization, tourism organization, innovative activity, destination, rural green tourism estates, psycho-emotional unloading.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ТА ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ	8
1.1. Сільський та зелений туризм як перспективний різновид туристичної діяльності	8
1.2. Особливості організації сільського та зеленого туризму, під впливом регіональних традицій та соціально-економічних умов, у Європі та Україні	14
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ЛОКАЦІЇ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОТУРИСТИЧНОЇ САДИБИ	18
2.1. Специфіка сільського та зеленого туризму в країнах Європи	18
2.2. Методологічні засади оцінки ресурсного потенціалу для розвитку сільського зеленого туризму в Сумській області	19
2.3. Ключові принципи роботи садиб у галузі сільського та зеленого туризму	26
2.4. Основні умови, яким має відповідати садиба та приймаюча сім'я	30
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ТА ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ПІВНОЧІ СУМЩИНИ НА ПРИКЛАДІ САДИБИ «КОЗАЦЬКА СІЧ»	36
3.1. Стан садиб сільського та зеленого туризму на півночі Сумщини	36
3.2. Значення садиб сільського та зеленого туризму для психоемоційного відновлення	38
3.3. Історія села Костянтинів	39
3.4. Садиба сільського та зеленого туризму «Козацька Січ»	40
3.5. Рекомендації щодо вдосконалення сільського та зеленого туризму на півночі Сумщини	47
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	51
ДОДАТКИ	54

ВСТУП

Актуальність дослідження. Внутрішній туризм в Україні, особливо сільський та зелений, перетворюється на стратегічний напрямок соціально-економічної трансформації регіональних господарських систем. Глобальні виклики сучасності виступили потужними каталізаторами радикальної перебудови туристичної галузі, змушуючи туристів переосмислити традиційні моделі відпочинку.

Кардинальні зміни споживацьких пріоритетів призвели до принципово нового сприйняття сільських територій: з периферійних та малопривабливих вони перетворюються на простір безпеки, психоемоційного розвантаження та автентичного відпочинку. Сільський та зелений туризм сьогодні розглядаються не лише як альтернативний, а як магістральний напрямок розвитку внутрішнього туризму, що має потужний потенціал імпортозаміщення та диверсифікації туристичної пропозиції.

Дослідження проблематики сільського та зеленого туризму присвячені праці вітчизняних науковців: В. Васільєва, Т. Шпеника, А. Парфінєнка, М. Короля, С. Мазура, М. Рутинського та інших дослідників.

Мета роботи - розробка практичних рекомендацій з модернізації об'єктів сільського та зеленого туризму в північній частині Сумської області.

Завдання дослідження:

1. Вивчити теоретичні засади сільського та зеленого туризму.
2. Проаналізувати функціонування сільської туристичної дестинації на окресленій території.
3. Розробити рекомендації з модернізації садиб сільського та зеленого туризму на прикладі садиби «Козацька Січ».

Об'єкт дослідження - сільський та зелений туризм.

Предмет дослідження - організація та функціонування садиб сільського зеленого туризму.

Методологія включає системний підхід з використанням методів аналізу наукової літератури, системного аналізу, порівняння, соціологічного опитування та експертних оцінок.

Наукове значення роботи полягає в удосконаленні процесів розвитку сільського зеленого та зеленого туризму і можливості впровадження розроблених рекомендацій у практику туристичної діяльності.

Апробація результатів: Новікова А.В. Стан та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в північній частині Сумської області. Україна та світ: виміри сьогодення: кол. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2024, С. 209-211.

Структура та обсяг роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (26 найменувань), 7 додатків, 2 таблиці, 4 рисунки. Загальний обсяг дослідження становить 50 сторінок.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ТА ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сільський та зелений туризм як перспективний різновид туристичної діяльності

Концепція сільського зеленого туризму почала формуватися в 1986 році, коли комісія європейського економічного співтовариства надала базове визначення цього явища як туристичної діяльності в сільській місцевості [17].

Теоретичні основи сільського зеленого туризму охоплюють цілий комплекс важливих аспектів його організації та розвитку. До ключових складових цієї системи відносять:

1. Понятійно-категоріальний апарат: сутність та специфіка сільського зеленого туризму, еволюція поняття від простих до комплексних визначень, взаємозв'язок з іншими видами туристичної діяльності, термінологічні особливості в різних наукових школах.

2. Організаційні принципи: структура туристичного продукту в сільській місцевості, методологія організації відпочинку, стандарти обслуговування туристів, механізми взаємодії всіх учасників процесу.

3. Функціональні характеристики: економічна складова розвитку, соціально-культурні аспекти, екологічна спрямованість, рекреаційно-оздоровчі можливості.

4. Ресурсна база: природно-кліматичні умови, історико-культурна спадщина, інфраструктурні можливості, людський потенціал.

5. Критерії розвитку: показники ефективності, стандарти якості послуг, вимоги до безпеки, екологічні нормативи.

6. Методологічні підходи: системний аналіз розвитку галузі, стратегічне планування діяльності, моніторинг результатів, оцінка перспектив.

7. Правове регулювання: законодавча база, нормативні документи, міжнародні стандарти, локальні правила.

8. Інноваційні аспекти: сучасні технології обслуговування, нові форми організації відпочинку, інформаційна підтримка, маркетингові інструменти

9. Механізми управління: планування діяльності, координація учасників, контроль якості, оптимізація процесів.

10. Перспективні напрямки: потенціал розвитку, можливості розширення, нові форми послуг, шляхи вдосконалення.

11. Міжнародний досвід: успішні практики, адаптація світових стандартів, інтеграційні процеси, глобальні тенденції,

12. Освітня складова: підготовка фахівців, підвищення кваліфікації, обмін досвідом, навчальні програми [18].

Ця структурована система теоретичних основ забезпечує комплексне розуміння процесів організації та розвитку сільського зеленого туризму як важливого соціально-економічного явища. Вона дозволяє:

- формувати ефективні стратегії розвитку;
- впроваджувати інноваційні підходи;
- забезпечувати якісне обслуговування туристів;
- сприяти сталому розвитку сільських територій.

Теоретичне підґрунтя постійно збагачується новими дослідженнями та практичним досвідом, що дозволяє вдосконалювати систему організації сільського зеленого туризму відповідно до сучасних вимог та потреб суспільства [14].

Сільський та зелений туризм має важливе значення для відпочинку людей, особливо жителів міст, завдяки декільком ключовим аспектам [5]:

1. Оздоровчий аспект:

- можливість відпочити від міського шуму та забруднення;
- перебування на свіжому повітрі в екологічно чистій місцевості;
- споживання натуральних та свіжих продуктів харчування;
- зниження стресу завдяки спокійній атмосфері села.

2. Пізнавально-культурний аспект:

- знайомство з місцевими традиціями та звичаями;
- участь у народних святах та фестивалях;
- вивчення сільського способу життя;
- можливість долучитися до традиційних ремесел;
- дегустація страв місцевої кухні;

3. Рекреаційно-розважальний аспект:

- активний відпочинок на природі (походи, рибальство, збирання грибів та ягід);
- можливість займатися спортом (велопрогулянки, катання на конях);
- відпочинок біля водойм;
- участь у сільськогосподарських роботах за бажанням;
- спілкування з домашніми тваринами.

4. Економічний аспект:

- доступна вартість відпочинку порівняно з готельним розміщенням;
- можливість заощадити на харчуванні завдяки домашній кухні;
- відсутність потреби у дорогих розвагах;

5. Психологічний аспект:

- зміна звичного оточення допомагає "перезавантажитись";
- сповільнений темп життя сприяє релаксації;
- тісний контакт з природою заспокоює нервову систему;
- можливість усамітнення від міської метушні;
- атмосфера гостинності створює відчуття домашнього затишку.

6. Освітній аспект:

- можливість дітям побачити сільське життя;
- вивчення місцевої флори і фауни;
- знайомство з традиційними способами господарювання
- розуміння процесів виробництва продуктів харчування

7. Соціальний аспект:

- безпосереднє спілкування з місцевими жителями;

- занурення в автентичну атмосферу села;
- можливість знайти нових друзів;
- обмін досвідом та знаннями з господарями.

8. Екологічний аспект:

- мінімальний вплив на довкілля;
- споживання екологічно чистих продуктів;
- формування екологічної свідомості;
- знайомство з принципами сталого розвитку.

9. Організаційний аспект:

- гнучкість у плануванні відпочинку;
- можливість самостійно обирати активності;
- відсутність жорсткого розкладу;
- індивідуальний підхід до потреб відпочиваючих.

10. Транспортний аспект:

- доступність сільських місцевостей;
- можливість дістатися різними видами транспорту;
- відсутність складної логістики.

Таким чином, сільський зелений туризм надає комплексні можливості для якісного відпочинку, поєднуючи оздоровлення, пізнання, розваги та спілкування в екологічно чистому середовищі за доступною ціною [8].

Професор Бернارد Лейн запропонував розглядати сільський зелений туризм як діяльність, безпосередньо пов'язану з сільськими територіями, які відображають особливості місцевого середовища, господарства та історико-географічного розташування [20].

У науковій літературі за кордоном термін з'явився на початку 1970-х років, паралельно з розвитком у вітчизняній науці концепції територіальної рекреаційної системи.

Професор Дж. Кромптон охарактеризував сільський зелений туризм як активність у місцевості з низькою густиною населення, що має відкриті простори з лісами, фермерськими угіддями та природними ландшафтами [2].

У країнах Європейського союзу це поняття трактується як відпочинок, спрямований на знайомство з сільською місцевістю, її мешканцями, культурною спадщиною та способом життя [13]. Організація економічного співробітництва та розвитку на початку 1990-х років визначила основні критерії сільського зеленого туризму:

- розташування в сільській місцевості без висотної забудови;
- використання особливостей місцевого господарства (фермерські господарства, виноробні, конярства);
- відображення регіональної специфіки через культурні заклади та заходи
- сприяння економічному та соціальному розвитку регіону [21].

Всесвітня Туристська Організація розглядає сільський зелений туризм як продукт, що включає культурну складову та можливість безпосередньої взаємодії туриста з місцевим населенням, їх традиціями та побутом. Організація виділяє чотири ключові елементи: сільська місцевість, спосіб життя, спадщина та туристична активність [1].

Туристи під час перебування в селі можуть долучитися до місцевих фестивалів, сільськогосподарської діяльності, спробувати традиційну кухню та познайомитися з місцевою культурою.

Наприкінці 1980-х років ВТО розробила концепцію сталого розвитку туризму, яка охоплює всі його види та напрямки. Щодо сільського зеленого туризму, концепція зосереджується на інтересах сільських жителів та їх добробуті через розвиток місцевих туристичних ресурсів [12].

Сільський та зелений туризм виконує декілька важливих функцій: Економічні - підтримка місцевої економіки, залучення інвестицій, створення робочих місць та диверсифікація сільської економіки. Соціальні - запобігання відтоку населення, збалансування демографічної структури. Соціально-культурні - відродження місцевої ідентичності, розширення ринків збуту. Екологічні - збереження природної та культурної спадщини, екологічний менеджмент територій [32].

Основними мотивами для вибору сільського відпочинку є: зміна обстановки, вивчення природи, екологічність, доступність, помірна вартість та можливість знайомства з місцевими традиціями.

Дослідники Бернард Лейн, Джон Сміт та Ендрю Еддінгтон відзначають взаємозв'язок сільського зеленого туризму з іншими видами туризму в сільській місцевості. Р. Шарлей та Л. Робертс виділяють його поєднання з аграрним, екологічним, пізнавальним, природним, рибальським, гастрономічним та подієвим туризмом [37].

Організація економічного співробітництва визначає два типи туристичної активності в сільській місцевості: активні (походи, збирання грибів та ягід, полювання, велотури, рибальство, кінні прогулянки) та пасивні (вивчення природи, сільського життя, відпочинок, участь у фестивалях, дегустації, виїзні заходи) [4].

Розвиток сільського зеленого туризму може відбуватися паралельно з іншими туристичними напрямками, враховуючи специфіку та спеціалізацію конкретного регіону чи населеного пункту, де планується впровадження не аграрної діяльності. У контексті національного туризму, сільський та зелений туризм, являють собою комплексне соціально-економічне явище, що базується на використанні культурно-історичної спадщини, природних ресурсів та сільськогосподарського потенціалу для забезпечення сталого розвитку сільських територій [8].

Як інноваційний вид господарської діяльності, він характеризується наступними особливостями: комплексне використання ресурсів сільської місцевості, інтеграція з різними сферами життя, тісний взаємозв'язок з виробництвом, довкіллям, населенням та культурою [22].

Функціонування сільського та зеленого туризму в контексті забезпечення сталого розвитку базується на наступних принципах [11]:

1. всеохопність – залучення різноманітних ресурсів місцевості для покращення соціально-економічного стану проблемних регіонів;

2. інтегрованість – забезпечення взаємозв'язку компонентів системи «природа-населення-господарство» для формування комплексної туристичної пропозиції;
3. захист – забезпечення збереження агроландшафтів та автентичності території при створенні туристичного продукту;
4. співпраця – взаємодія влади, бізнесу та меценатів для розвитку територій та залучення туристів;
5. Комерціалізація - забезпечення економічної вигоди через реалізацію продукції та послуг.

Багато дослідників пропонують уточнити поняття «сільський та зелений туризм», підкреслюючи важливість аграрного сектору, природних та культурних об'єктів. На нашу думку, це туристична галузь, що функціонує в сільській місцевості, використовуючи господарські, культурні та природні ресурси для забезпечення якісного дозвілля туристів [3].

1.2. Особливості організації сільського та зеленого туризму, під впливом регіональних традицій та соціально-економічних умов, у Європі та Україні

Становлення сільського зеленого туризму як окремої галузі має глибоке коріння в європейській практиці. Франція, яка започаткувала концепцію агротуризму в 1951 році, стала піонером у цій сфері. Французька модель була інноваційною для свого часу, оскільки передбачала створення мережі малих готельних господарств у сільській місцевості, що надавали туристам унікальний автентичний досвід життя на фермі.

Британська модель "bed and breakfast" (B&B), що розвинулась дещо пізніше, мала дещо відмінний підхід, зосереджуючись на наданні послуг ночівлі та сніданку в приватних будинках. Ці європейські моделі стали взірцем для багатьох країн, включаючи Україну.

Сучасний стан сільського туризму в Європі вражає статистикою:
- 400 000 садиб сільського туризму;

- 3,6 мільйонів місць для розміщення туристів;
- 10-20% від загального доходу туристичної індустрії;
- 17% загального ліжкового фонду туристичної галузі;
- 68% західноєвропейців віддають перевагу відпочинку у власних країнах;
- 20% обирають інші країни ЄС для відпочинку;
- кожен четвертий турист надає перевагу сільській місцевості;

Розвиток сільського туризму в Україні можна розділити на три чітких етапи:

1. Перший етап (1991-2000 рр.):

- спонтанний розвиток через оренду сільських будинків;
- стихійне формування первинного ринку послуг;
- відсутність чіткої структури та регулювання.

2. Другий етап (2000-2010 рр.):

- активний розвиток силами місцевих підприємців;
- поява перших організованих агротуристичних господарств;
- формування первинних стандартів та підходів

3. Сучасний етап (з 2010 року):

- залучення зовнішніх інвестицій;
- державна підтримка розвитку галузі;
- системний підхід до розвитку сільського туризму;
- інтеграція в міжнародний туристичний простір;
- моделі організації сільського туризму в Україні.

1. Європейська модель (5% ринку):

- заклади, організовані за західними стандартами;
- висока якість сервісу;
- орієнтація на міжнародного туриста.

2. Фермерська модель (55% ринку):

- послуги надаються на базі діючих фермерських господарств;
- використання власних ресурсів;
- мінімальні додаткові інвестиції;

- автентичний сільський досвід.
- 3. Комплексна модель (40% ринку):
- створення спеціалізованих садиб;
- організація агротуристичних комплексів;
- розвиток сільських музеїв;
- створення етноселищ.

Для успішного розвитку сільського зеленого туризму в Україні необхідно реалізувати комплексну підтримку через:

Дослідження та планування:

- проведення глибоких досліджень туристичного потенціалу регіонів;
- розробка методичних рекомендацій та стандартів;
- створення єдиної інформаційної системи;

Підтримка підприємців:

- консультування щодо створення агротуристичних господарств;
- організація навчальних програм для власників садиб;
- сприяння міжнародному співробітництву.

Інфраструктурний розвиток:

- модернізація транспортної інфраструктури;
- покращення комунікаційних мереж;
- підвищення якості комунальних послуг;
- створення туристично-інформаційних центрів.

Нині частка сільського та зеленого туризму в загальному туристичному прибутку становить лише 2%, але потенціал зростання оцінюється як надзвичайно високий.

Важливу роль у просуванні сільського туризму відіграє ГО «Спілка сільського зеленого туризму України», яка є членом Європейської Федерації сільського туризму «Euro Gites» та реалізує функції національного аналогу EUROPEAN RURAL TOURISM NETWORK [17].

Додатковим стимулом розвитку галузі стала програма безвідсоткового кредитування для фізичних та юридичних осіб, які прагнуть розвивати

сільський туризм, включаючи п'ятирічні кредити для громадян з особистими підсобними господарствами [22].

Сільський та зелений туризм в Україні має значний невикористаний потенціал. Для його реалізації необхідна системна підтримка з боку держави, бізнесу та громадського сектору, впровадження інноваційних підходів та міжнародного досвіду [26].

РОЗДІЛ 2

СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ЛОКАЦІЇ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОТУРИСТИЧНОЇ САДИБИ

2.1. Специфіка сільського та зеленого туризму в країнах Європи

Європейський сільський зелений туризм зорієнтований на розвиток сільської місцевості, допомогу його населенню, та не менш важливим фактором, є зближення людини з природою, пізнання навколишнього світу, ознайомлення з проблемами сільської місцевості, перейняття нових культурних цінностей. Кожна країна має своє власне трактування поняття сільського та зеленого туризму, але варто звернути увагу на визначення Міжнародного товариства екотуризму, адже воно окреслює всі його аспекти: «Екологічний туризм полягає у відповідальних подорожах до природних зон, що забезпечує збереження природного середовища, підтримує добробут місцевого населення, а також сприяє освіті туристів».

Зелений сільський туризм активно розвивається у Бельгії, Швеції, Фінляндії, Швейцарії, та інших країнах. За оцінками експертів, із зеленим туризмом пов'язані від 0,5 до 0,9 млн. робочих місць, до послуг туристів в Європі може бути надано більше 2 млн. місць розташування в сільських садибах.

Кожна з європейських країн має свої особливості організації зеленого туризму. В Італії зелений туризм це – приготування традиційно моцарели, макаронних виробів, сироваріння, а також процес виноградарства, догляд за виноградною лозою, вирощування виноградних равликів та курортний туризм.

В Австрії зелений туризм включає заняття зі збору трав, приготування молочних продуктів, активний гірський та ековідпочинок. Їх форма ведення сільського туризму безпосередньо пов'язана з тваринництвом, її «родзинкою» є вигін худоби на альпійські луки, збір лісових ягід, грибів тощо.

У Фінляндії під зеленим туризму розуміється відпочинок на берегах заповідних озер та річок.

В Іспанії зелений туризм особливо розвинений на Канарських і Балеарських островах, тобто рекреаційний туризм, але поряд з ним популярними є гастрономічні подорожі та догляд за тваринами.

Цікавим є той факт, що в Угорщині національною спеціалізацією є кінний туризм, в Румунії етнографічний та екологічний туризм. В Польщі зелений туризм не пов'язаний з традиціями країни, а більше спрямований на еколого-просвітницьку діяльність.

2.2. Методологічні засади оцінки ресурсного потенціалу для розвитку сільського зеленого туризму в Сумській області

Методологія оцінки туристичних ресурсів має тривалу історію розвитку, починаючи з середини 1960-х років. Особливої актуальності дослідження сільського зеленого туризму набули з початку 2000-х років, коли виникла потреба у розробці методик визначення територій, придатних для розвитку цього виду туристичної діяльності.

Ефективне управління сільським та зеленим туризмом потребує попереднього аналізу територіальної привабливості регіону. Це передбачає визначення суб'єктів та об'єктів управління, на основі яких формуватимуться організаційно-економічні механізми на державному та регіональному рівнях.

Варто зазначити, що більшість економічних досліджень у цій сфері не приділяють достатньої уваги аналізу потенціалу територій, що створює дефіцит суспільно-географічних досліджень просторових форм організації туристичної діяльності.

Аналіз існуючих методичних підходів до ідентифікації зон розвитку сільського зеленого туризму свідчить про відсутність єдиної методики оцінювання. Існуючі методики базуються переважно на досвіді досліджень в інших суспільних сферах. Важливим аспектом ідентифікації районів є використання кількісного підходу, який дозволяє об'єктивно оцінити

особливості території та фактори, що визначають її позицію в регіональному рейтингу.

Сумська область демонструє значний потенціал для розвитку сільського зеленого туризму, причому цінова доступність є лише одним із факторів привабливості. На відміну від європейського досвіду, де сільський туризм є високоприбутковим бізнесом з цінами на рівні традиційних видів туризму, в українських реаліях складно відразу забезпечити розвинену сільську туристичну інфраструктуру, що зумовлює нижчий ціновий сегмент порівняно з готельним розміщенням.

Для створення конкурентоспроможного туристичного продукту необхідно оцінити привабливість конкретної садиби сільського зеленого туризму. Методика такої оцінки передбачає п'ятиетапний алгоритм.

Перший етап включає визначення всіх факторів туристичної привабливості, оцінюючи їх за параметрами доступності та якісного стану. Ключовими факторами є розвиток сільськогосподарського виробництва, наявність засобів розміщення, транспортна доступність, демографічні показники тощо.

Другий етап фокусується на визначенні потенційних споживачів послуг. Основною цільовою аудиторією є мешканці великих міст, особливо ті, хто не має заміських будинків. Спостерігається також зростання інтересу з боку іноземних туристів. Специфіка наявних туристичних об'єктів визначає сегментацію споживачів: мисливців приваблює можливість полювання, рибалок - наявність водойм, сім'ї з дітьми цікавляться можливостями літнього відпочинку.

На *третьому етапі* проводиться аналіз та порівняння привабливих особливостей, наявних у потенційно конкурентних сільських локаціях. Альтернативно: Третій крок охоплює дослідження подібних характеристик, що можуть становити конкурентну перевагу інших сільських населених пунктів у регіоні.

На *четвертому етапі* проводиться ідентифікація унікальних особливостей досліджуваного сільського поселення, що вирізняють його з-поміж інших та формують неповторну пропозицію. Такими можуть бути специфічні агротехнології, розмаїття фауни та відповідної інфраструктури, культурно-історична спадщина, включаючи релігійні споруди, зони відпочинку, а також організація тематичних заходів.

П'ятий етап включає комплексну оцінку загального рівня туристичної привабливості конкретного об'єкта сільського зеленого туризму, що базується на результатах соціологічних досліджень.

Перерахувавши фактори туристичної привабливості, ми переходимо до етапу визначення потенційних споживачів (Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1.

Чинники туристичної привабливості та категорія потенційних споживачів, зацікавлених у цих факторах

№ з/п	Фактор привабливості	Категорія потенційних споживачів
1	можливість догляду за тваринами та рослинами	сім'ї із дітьми; молодіжні групи; молоді пари; любителі активного відпочинку; туристи старшого віку
2	можливість збору грибів та ягід, а також лікарських рослин	сім'ї із дітьми; молодіжні групи; молоді пари; любителі активного відпочинку; туристи старшого віку
3	харчування з використанням сільськогосподарської продукції місцевого виробництва та промислів	сім'ї із дітьми; молодіжні групи; молоді пари; туристи старшого віку
4	катання на конях	сім'ї із дітьми; молодіжні групи; молоді пари; любителі активного відпочинку
5	Верхньоесманський природний заказник	сім'ї із дітьми; молодіжні групи; молоді пари; любителі активного відпочинку
6	етнографічний народний музей Пелагеї Бартош	туристи старшого віку; сім'ї з дітьми; корпоративні замовники; любителі спокійного відпочинку
7	діяльність гурту автентичного співу «Панянки із Землянки»	туристи старшого віку; сім'ї з дітьми; корпоративні замовники
8	виробництво крафтових продуктів та напоїв на прикладі виробництва «Медовий гай»	сім'ї із дітьми; молодіжні групи; молоді пари; любителі активного відпочинку; туристи старшого віку; корпоративні замовники
9	проведення майстер-класів та інших подієвих заходів на прикладі проведення весільних обрядів	сім'ї із дітьми; молодіжні групи; молоді пари; любителі активного відпочинку

Визначившись із категоріями потенційних споживачів конкретного туристичного продукту, переходимо до визначення вподобань потенційних туристів.

У таблиці 2.2. представлені результати опитування, отримані рандомним шляхом щодо рівня привабливості різних туристичних факторів. За умовами анкетування можна було вибрати не більше трьох факторів привабливості.

Таблиця 2.2

**Ступінь привабливості додаткових туристичних факторів
(за результатами Інтернет опитування)**

№ з/п	Фактор привабливості	Кількість людей, які проголосували за цей фактор
1	можливість догляду за тваринами та рослинами	40
2	можливість збору грибів та ягід, а також лікарських рослин	52
3	харчування з використанням сільськогосподарської продукції місцевого виробництва та промислів	98
4	катання на конях	71
5	Верхньоесманський природний заказник	15
6	діяльність гуртів автентичного співу	68
7	виробництво крафтових продуктів та напоїв	62
8	проведення майстер-класів та інших подієвих заходів	49

Виходячи з таблиці 2.2., ми бачимо, що найбільшу привабливість для потенційних туристів має харчування з використанням сільськогосподарської продукції місцевого виробництва та промислів та катання на конях. Тож насамперед доцільно розвивати сільський зелений туризм із розважальною та гастрономічною складовими.

Таким чином, за розробленим принципом оцінки туристичної привабливості можна оцінювати будь-який населений пункт регіону.

Отже, підсумовуючи усе зазначене вище, можна зробити висновок, що північ Сумської області має достатню туристичну привабливість, а розвиток сільського зеленого туризму в регіоні може бути успішним. Оцінивши ступінь туристичної привабливості, можна дійти висновку, що часто напрями туристичної діяльності перетинаються та доповнюють один одного. Тому дуже важливо оцінювати туристичну привабливість регіону у межах територіальних громад.

На основі встановленого рівня туристичної привабливості визначається оптимальний напрям спеціалізації окремої садиби у сфері сільського та зеленого туризму.

Північна частина Сумської області, що включає Шосткинський, та Конотопський райони, має унікальні характеристики, що роблять її привабливою для розвитку сільського та зеленого туризму:

Природні ресурси:

- наявність великих лісових масивів (Старогутський лісовий масив);
- розгалужена річкова мережа (річки Десна, Івотка, Шостка);
- різноманітність флори і фауни;
- чисте повітря завдяки віддаленості від промислових центрів
- унікальні природні ландшафти

Природоохоронні території:

- Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський»;
- заказники місцевого значення;
- пам'ятки природи;
- збережені природні екосистеми;
- екологічні стежки.

Історико-культурна спадщина:

- древні монастирі та храми;
- археологічні пам'ятки;
- традиційна народна архітектура;
- етнографічні особливості регіону;

- збережені народні промисли.

Інфраструктурні переваги:

- наявність транспортного сполучення;
- розвинена мережа сільських населених пунктів;
- доступність комунікацій;
- близькість до обласних центрів;
- наявність закладів розміщення.

Рекреаційні можливості:

- збір грибів та ягід;
- риболовля;
- полювання (в сезон – мисливський туризм);
- пішохідні маршрути;
- водні види відпочинку.

Агротуристичний потенціал:

- традиційні форми господарювання;
- органічне землеробство;
- бджільництво;
- садівництво;
- тваринництво.

Етнокультурні особливості:

- збережені народні традиції;
- автентичні ремесла;
- місцева кухня;
- фольклор;
- фестивалі та свята.

Екологічні переваги:

- відсутність великих промислових підприємств;
- чисті водойми;
- екологічно чисті продукти;
- сприятливий мікроклімат;

- біорізноманіття.

Соціально-економічні фактори:

- доступні ціни на житло;
- наявність вільних садиб;
- зацікавленість місцевого населення;
- підтримка місцевої влади;
- потенціал для створення робочих місць.

До потенційних напрямків розвитку сільського та зеленого туризму належать: екотуризм, гастрономічний туризм, етнотуризм, агротуризм, освітній туризм.

До конкурентних переваг регіону належать: унікальність природних ландшафтів, автентичність сільського життя, екологічна чистота, багата культурна спадщина, гостинність місцевого населення.

При цьому відкриваються великі можливості для туристів: проживання в традиційних садибах, участь у сільськогосподарських роботах, майстер-класи з ремесел, екскурсії природними об'єктами, знайомство з місцевими традиціями.

До сезонних особливостей належать: літній відпочинок на природі, осінній збір грибів та ягід, зимові розваги, весняні природничі екскурсії, цілорічні етнографічні програми.

Перспективи розвитку полягають у:

- створенні туристичних маршрутів;
- розвиток мережі агросадиб;
- формуванні туристичних кластерів;
- розробці тематичних програм;
- міжнародне співробітництво.

При цьому існують необхідні умови розвитку:

- покращення інфраструктури;
- підготовка кадрів;
- маркетингова підтримка;
- інвестиційне забезпечення;

- державна підтримка.

Таким чином, північ Сумської області має всі перспективи для розвитку сільського та зеленого туризму завдяки вдалому поєднанню соціально-економічних, природних, історичних та культурних факторів. Реалізація цього потенціалу потребує системного підходу та підтримки на всіх рівнях.

2.3. Ключові принципи роботи садиб у галузі сільського та зеленого туризму

Розвиток сільського зеленого туризму в Україні наразі стикається з істотними викликами, головними серед яких є відсутність чіткої державної політики та недостатнє нормативно-правове регулювання галузі. Наявна законодавча база не створює сприятливих умов для розвитку цього напрямку туристичної діяльності, залишаючи неврегульованими питання статусу власників агросадиб та створюючи термінологічну плутанину у профільному законодавстві.

Варто детально розглянути законодавчі аспекти: відповідно до базового Закону України "Про туризм", сільський туризм класифікується як самостійний напрям, який відрізняється від "зеленого туризму", що є синонімічним до екологічного туризму. Водночас, інші нормативно-правові документи, включаючи Закон України "Про особисте селянське господарство" та новий законопроект №5206, використовують комбінований термін "сільський зелений туризм", що створює певні неузгодженості в правовому полі.

Діяльність агротуристичних садиб характеризується багатовекторністю розвитку, охоплюючи три основні напрями: економічний вектор, спрямований на генерування прибутку та забезпечення фінансової стабільності; соціальний вектор, орієнтований на створення робочих місць та розвиток сільських територій; культурний вектор, що передбачає збереження та популяризацію локальної культурної спадщини та автентичності регіонів.

Практика показує, що розвиток садиб може реалізовуватися у декількох організаційних форматах: функціонування як сімейних міні-готелів, що

надають персоналізований сервіс; інтеграція в структуру діючих агропідприємств як допоміжний вид діяльності; формування туристичних кластерів у сільських населених пунктах, де наявна відповідна інфраструктура та житловий фонд належного рівня комфортності.

Для досягнення сталого розвитку та забезпечення довгострокової життєздатності агротуристичні садиби повинні відповідати визначеним соціально-економічним критеріям та демонструвати позитивну динаміку ключових показників ефективності.

Комплексна оцінка ефективності функціонування садиб здійснюється за чотирма фундаментальними аспектами, кожен з яких має свої специфічні критерії та показники:

- з позиції місцевого населення, яке є безпосереднім учасником та бенефіціаром розвитку сільського зеленого туризму;
- з точки зору самої агросадиби як господарюючого суб'єкта;
- з перспективи державних інтересів та регіонального розвитку;
- з позиції споживачів туристичних послуг, їх потреб та очікувань.

Для місцевої громади пріоритетне значення мають соціальні результати діяльності агросадиб, які включають: створення нових робочих місць та можливостей працевлаштування; забезпечення підтримки соціально вразливих груп населення; покращення стану житлового фонду та інфраструктури; розширення можливостей для збуту місцевої сільськогосподарської продукції; розвиток культурно-дозвіллевої сфери та соціальної інфраструктури села.

Ключовим критерієм економічної успішності агросадиби виступає досягнення такого рівня прибутковості, який забезпечує не лише покриття поточних операційних витрат та підприємницьких ризиків, але й створює можливості для подальшого інвестиційного розвитку. До структури основних операційних витрат входять: витрати на оплату праці персоналу з повним соціальним пакетом; комунальні платежі та утримання інфраструктури; забезпечення харчування гостей; транспортні витрати на трансфери та

екскурсійне обслуговування; амортизаційні відрахування на відновлення матеріально-технічної бази.

Формування доходної частини бюджету агросадиби відбувається за рахунок надання комплексу основних та додаткових послуг, включаючи: забезпечення проживання різного рівня комфортності; організацію харчування з використанням локальних продуктів; транспортне обслуговування та трансфери; надання організаційно-консультаційних послуг та супроводу; проведення розважальних та анімаційних заходів; реалізацію сувенірної продукції та виробів місцевих майстрів.

Маркетингові дослідження споживчого попиту демонструють, що при виборі агросадиби туристи надають перевагу оптимальному співвідношенню ціни та якості послуг, а також змістовності пропонованої програми перебування, тоді як рівень комфортності житлових умов має другорядне значення.

Органи державної та регіональної влади зацікавлені в максимізації економічного ефекту від розвитку сільського зеленого туризму. Оцінка ефективності з державної перспективи охоплює такі аспекти як: збільшення податкових надходжень від суб'єктів туристичної діяльності; підвищення загального рівня добробуту населення; сприяння культурному розвитку та збереженню історичної спадщини регіонів.

Економічна сутність та значущість галузі сільського зеленого туризму проявляється у стимулюванні локальної економіки через механізм туристичних витрат: відвідувачі витрачають кошти на різноманітні товари та послуги в регіоні перебування, що створює мультиплікативний ефект для місцевого економічного розвитку.

З точки зору туристів, ефективність функціонування агросадиб виражається у можливості отримання якісного та доступного відпочинку в екологічно чистому сільському середовищі, поєднаного з оздоровчими практиками та пізнавальними можливостями.

Для забезпечення сталого розвитку галузь потребує системних інвестицій у розвиток інфраструктури, збереження культурної спадщини та природних ландшафтів. При цьому базовим показником ефективності залишається динаміка туристичного потоку та його структурні характеристики.

Регіональні органи влади відіграють визначальну роль у формуванні туристичної привабливості територій та просуванні місцевого туристичного продукту на внутрішньому та зовнішньому ринках. Наявність державної підтримки суттєво підвищує рівень довіри споживачів до суб'єктів туристичної діяльності.

Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що принципи організації та функціонування агросадиб здатні забезпечувати гармонійне задоволення інтересів усіх зацікавлених сторін: власників бізнесу (через отримання стабільного додаткового прибутку); туристів (шляхом надання якісного відпочинку та оздоровлення); місцевих жителів (через створення можливостей працевлаштування та реалізації власної продукції); органів влади (через збільшення податкових надходжень та забезпечення соціального розвитку територій).

Розвинений сільський та зелений туризм може сприяти зниженню соціальної напруженості в сільських громадах та забезпечення їх сталого соціально-економічного розвитку шляхом диверсифікації джерел доходів сільського населення та створення нових можливостей для самореалізації, особливо у поствоєнний час, коли необхідною буде велика кількість садиб, які зможуть забезпечити психоемоційне розвантаження та проведення культурного дозвілля для військових, їх родин та громадян, що постраждали внаслідок війни.

2.4. Основні умови, яким має відповідати садиба та приймаюча сім'я

Житло, по можливості, має знаходитися у мальовничому місці неподалік водойми. Таким житлом може бути будинок у селі, будинок або кемпінг на пасіці, будинок або кемпінг на фермі. Садиба працюватиме більш ефективно, якщо вона розташована в популярному для туристів місці з потужним природним магнітом. Неприпустимою є наявність поблизу виробничих об'єктів, гноєсховищ, зруйнованих будівель, джерел постійного та гучного шуму та неприємного запаху. До садиби має вести гарна дорога.

Для садиби обов'язковими є бездоганна чистота, безпечні умови проживання, охайна та гарна присадибна ділянка.

Кімнати для гостей мають бути ізольовані від житлових приміщень власника житла. Гостям надається окремий будинок, ізольовані кімнати з входом з вулиці, мансарди, веранди.

Гостям має бути надана можливість готувати їжу (кухня в кожній садибі) в приміщенні без спільного проходу.

Уважне ставлення приймаючої сім'ї до гостей (це має бути головною якістю всіх членів сім'ї, якщо цієї якості немає, то справу розпочинати не слід).

Наявність стабільного зв'язку (це турбота власника садиби). Відсутність зв'язку може нанівець звести всі зусилля сім'ї. Якщо вдома немає телефону, необхідно домовитися з найближчим сусідом і щедро подякувати його за ці послуги, щоб він завжди з бажанням і своєчасно передавав вам інформацію).

Додаткові умови, що підвищують конкурентоспроможність садиби, є такими:

- уміння надавати екскурсійні послуги. Цьому вмінню необхідно постійно навчатися: на курсах, через книги, опановуючи народні ремесла, переймаючи досвід інших людей. Якщо в приймаючій сім'ї відсутня людина, здатна надати якісні екскурсійні послуги, слід пошукати її в найближчому оточенні (серед родичів, сусідів, друзів) і спонукати її навчитися на екскурсовода-провідника;

Оригінальна екскурсійна послуга - це потужний магніт. Екскурсійні послуги сертифікуються!

- оригінальна та гнучка кухня. Важливість цієї послуги важко переоцінити. Господині необхідно мати знання про вегетаріанське, роздільне, змішане, дієтичне, дитяче харчування, сиродієння. Якщо є власна фірмова "родзинка" – чудово;

- можливість надати транспортні послуги. Якщо є власний транспорт, то він має бути справним, чистим і безпечним. Якщо немає, то необхідно знайти в своєму найближчому оточенні водія з особистим автомобілем і домовитися з ним про надання послуг своїм гостям. Якщо водій має ліцензію на пасажирські перевезення, то за безпеку пасажирів відповідає він, якщо ні, то власник садиби;

Головна умова, без якої неможлива жодна робота, - це створення легальної правової бази. Це означає реєстрацію своєї підприємницької діяльності. Легальна правова база - це відповідальність перед партнером, власне соціальне забезпечення, чисті та відкриті взаємовідносини, легкість взаєморозрахунків з партнерами.

Крім реєстрації підприємницької діяльності, власнику садиби необхідно отримати згоду органів санітарного нагляду, пожежного нагляду, зареєструвати свою мікрогостиницю в Міністерстві туризму, отримати сертифікат. Це головні вимоги органів влади та управління до сільських мікротелів.

Що потрібно для того, щоб стати учасником сільського туризму?

- наявність власної нерухомості та ресурсів;
- бажання працювати у сфері надання послуг відпочиваючим;
- здатність уважно та доброзичливо ставитися до гостей.

Власні ресурси сім'ї можуть бути такими:

- власний або орендований житловий будинок, розташований на березі річки або озера, біля лісу, який сім'я звільняє на період прийому гостей, переселяючись в окреме приміщення недалеко від основного житла;
- вільне приміщення в будинку господаря, що має окремий вхід;

- достатня кількість посуду, постільної білизни, меблів;
- присадибна ділянка, господарство, коні;
- транспортний засіб (автомобіль, човен, катамаран);
- сіножаті, пасіка (для надання екскурсійних послуг);
- вміння ловити рибу, знаходити гриби, розумітися на лікарських травах,
- володіння народними ремеслами та здатність навчити інших (для надання екскурсійних послуг);
- вільна робоча сила;
- знання історії та культури свого народу;
- знання місцевості та її визначних місць;
- знання іноземної мови;
- наявність телефону, комп'ютера, електронної пошти.

Не обов'язково одразу мати всі ресурси, послуга та робоче місце можуть складатися з одного ресурсу.

Під бажанням працювати розуміються такі дії:

- обов'язкова реєстрація як підприємця (становлення Господарем у своїй справі);
- регулярне навчання (використання накопиченого іншими людьми досвіду, навчання членів сім'ї на курсах екскурсіводів-провідників, участь у семінарах, читання журналів і газет);
- наведення порядку на присадибній та прилеглий до будинку ділянці (створення гарного ландшафту);
- покращення благоустрою житлового будинку для гостей (підвищення культури побуту);
- створення власних унікальних екскурсій для гостей (підвищення свого культурного та духовного рівнів);
- надання гостям інших додаткових послуг (копчення риби та м'яса, випічка тортів, домашнього хліба, виготовлення домашнього сиру, вина, транспортні послуги, проведення риболовлі тощо);
- забезпечення якісним харчуванням (домашня кухня з "родзинкою");

- отримання сертифіката відповідності послуг стандартам безпеки (відповідальність за життя та здоров'я гостей, збереження їхнього майна);
- укладання договорів на залучення туристів (встановлення партнерських відносин з іншими організаціями).

Що розуміється під здатністю уважно та доброзичливо ставитися до гостей?

- здатність бути гнучким Господарем і швидко вносити зміни до обладнання будинку залежно від складу групи гостей (встановити дитяче ліжко, зробити пандуси для переміщення інвалідного візка, встановити або прибрати спальні місця, забезпечити шампурами тощо);
- наявність домовленості з іншими сільчанами про надання додаткових послуг своїм гостям, якщо ці послуги не надаються централізовано;
- вміння розв'язувати конфліктні ситуації (шукати і знаходити причину неприємності в собі);
- підтримання радісної атмосфери у своєму "зеленому домі";
- увага до найменшого прохання гостей (змінити ще раз рушник, просушити намочене дитиною білизну, зателефонувати тощо);
- здатність прийняти до відома будь-яке зауваження гостей;
- прагнення підвищувати якість послуг.

Куди звернутися, щоб стати учасником цивілізованого сільського туризму?

Під цивілізованим сільським туризмом розуміється така туристична діяльність, яка здійснюється легально на підставі укладених договорів. Взявши на себе певні обов'язки, учасник сільського туризму набуває також прав.

Обов'язки власника мікроготелю такі:

- забезпечити відповідність своєї мікрогостиниці санітарним та протипожежним вимогам;
- створити легальну правову базу для здійснення підприємницької діяльності;

- забезпечити відповідність своєї мікрогостиниці санітарним та протипожежним вимогам;

- створити легальну правову базу для здійснення підприємницької діяльності;

- дотримуватися всіх нормативних актів у сфері туристичних послуг;
- забезпечити безпеку життя та здоров'я гостей;
- надавати достовірну інформацію про умови перебування;
- дотримуватися погоджених умов обслуговування;
- вести облік туристів;
- сплачувати встановлені законом податки.

Права власника екоготелю:

- самостійно встановлювати ціни на послуги;
- укладати договори з туристами та туристичними організаціями;
- отримувати плату за надані послуги;
- відмовляти в поселенні особам у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння;

- вимагати дотримання встановлених правил перебування;
- захищати свої права в установленому законом порядку.

Куди звернутися для реєстрації та отримання підтримки:

1. Місцеві органи влади
2. Обласні управління туризму
3. Громадські організації сільського туризму
4. Торгово-промислові палати
5. Центри зайнятості
6. Консультаційні центри підтримки підприємництва

Документи, необхідні для реєстрації:

- Паспорт;
- реєстраційний номер облікової картки платника податків;
- документи про право власності на нерухомість;
- документи про санітарно-епідеміологічний дозвіл;

- документи про пожежну безпеку;
- медичні книжки членів сім'ї;
- документ про реєстрацію підприємницької діяльності;

Важливі поради початківцям:

- розпочинайте з малого;
- вивчайте попит та кон'юнктуру ринку;
- постійно навчайтеся;
- слідкуйте за змінами в законодавстві;
- будьте клієнтоорієнтованими;
- розвивайте унікальні пропозиції;
- дбайте про репутацію;

Успіх у сільському туризмі залежить від:

- щирості та гостинності;
- якості послуг;
- автентичності досвіду;
- постійного розвитку;
- уваги до деталей;
- професійного підходу.

Сільський туризм - це не лише бізнес, а й можливість збереження сільської культури, традицій та підтримки місцевих громад.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ТА ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ПІВНОЧІ СУМЩИНИ НА ПРИКЛАДІ САДИБИ «КОЗАЦЬКА СІЧ»

3.1. Стан садиб сільського та зеленого туризму на півночі Сумщини

У північних районах Сумської області розвиток сільського зеленого туризму представлений розгалуженою мережею унікальних садиб, кожна з яких має власну неповторну історію та пропозицію для туристів. Загалом на території створено 18 територіальних громад, серед яких вісім садиб репрезентують різноманітні туристичні можливості Шосткинського та Конотопського районів.

Шосткинський район пропонує кілька цікавих туристичних локацій. Особливою є сільська садиба у селі Землянка Глухівської громади, яка є унікальним історико-етнографічним музеєм, присвяченим видатній дослідниці Пелагеї Литвинові-Бартош. Музей зберігає важливі артефакти, пов'язані з вивченням українських традицій та звичаїв 19 століття. Відвідувачі мають унікальну можливість не лише ознайомитися з автентичними матеріалами, але й побачити відтворену традицію випікання весільного хліба за автентичними рецептами фольклористики.

Не менш колоритною є етно-садиба в селі Слоут, яка перетворилася на справжній осередок культурного життя регіону. Цей туристичний об'єкт став популярним місцем проведення фольклорних фестивалів Сіверщини, де туристи можуть повністю зануритися в автентичну атмосферу сільського життя.

Еко-садиба Сачка В.І. пропонує комплексний відпочинок, поєднуючи можливості смачного харчування та змістовного дозвілля. Особливістю цієї локації є її орієнтованість на максимальний комфорт та якісний відпочинок гостей.

Середино-Будська громада представлена садибами Кутневських у селі Кренидівка та садибою Кириєнко в селі Журавка. Ці місця пропонують туристам унікальний досвід сільського життя: прогулянки мальовничими лісами, катання на возі, куштування екологічно чистих продуктів, зокрема парного молока та унікальних продуктів бджолярства.

Конотопський район також має низку визначних туристичних об'єктів. Етно-садиба в селі Нова Слобода являє собою унікальний комплекс, який детально відтворює побут українців 19 століття. Туристи мають можливість не лише оглянути автентичну хату, але й досліджити подвір'я з господарськими будівлями, стародавнім возом та млином. Особливою принадою є можливість власноруч змолоти борошно, що дає туристам відчуття автентичності сільського життя.

Садиба «У Наталії» в селі Жолдаки пропонує класичний варіант сільського туризму: проживання в сільському будинку, домашня кухня та можливість долучитися до господарських робіт. Поруч розташована садиба «Північний ліс», яка знаходиться в оточенні ландшафтного парку «Сеймський» та заповідного урочища «Драгоміровщина». Це ідеальне місце для туристів, які прагнуть повноцінного відпочинку на природі далеко від міського шуму.

Хутір «Лісовий» пропонує унікальний туристичний продукт - проживання в дерев'яних будиночках, стилізованих під 70-ті роки минулого століття. Туристи можуть насолоджуватися різноманітними активностями на природі: збирання грибів, риболовля, плавання на човні, що робить відпочинок максимально різноманітним та цікавим.

Кожна з представлених садиб має власну родзинку, що робить туристичну пропозицію північних районів Сумщини надзвичайно привабливою для різних категорій відвідувачів - від любителів історії та етнографії до шанувальників активного та природного відпочинку.

Унаслідок воєнного стану, деякі садиби в "сірих" зонах з інтенсивними обстрілами повністю припинили діяльність, тоді як інші продовжують функціонувати з впровадженням суворих безпекових протоколів.

3.2. Значення садиб сільського та зеленого туризму для психоемоційного відновлення

В наш час сільський та зелений туризм відіграє важливу терапевтичну роль у психоемоційному відновленні людей з ПТСР (посттравматичним синдромом) через низку унікальних факторів, до яких належать природне середовище, терапевтичні активності, соціальні аспекти та оздоровчі фактори.

Під час знаходження в природному середовищі спокійна атмосфера сільської місцевості сприяє зниженню тривожності, контакт з природою має заспокійливий ефект на нервову систему. Чисте повітря, природні звуки та запахи дозволяють розслабитися, а споглядання мальовничих краєвидів знижує рівень стресу.

До терапевтичних активностей належать: робота на землі та догляд за рослинами має заземлюючий ефект, спілкування з домашніми тваринами знижує емоційну напругу, збирання ягід, грибів, трав допомагає сконцентруватися на "тут і зараз", прогулянки природою сприяють фізичному та психічному розвантаженню.

Соціальні аспекти полягають у можливості усамітнення та уникнення тригерів міського середовища, спокійному спілкуванні з господарями садиби та місцевими жителями, відсутності надмірної соціальної взаємодії, створенні відчуття безпечного простору.

Оздоровчі фактори полягають у здоровому харчуванні екологічно чистими продуктами, нормалізації режиму сну завдяки природним циклам, помірній фізичній активності на свіжому повітрі, можливості займатися оздоровчими практиками.

Отже, сільський зелений туризм створює комплексні умови для відновлення психоемоційного стану людей та осіб з ПТСР через поєднання природотерапії, соціальної підтримки та оздоровчих практик.

3.3. Історія села Костянтинів

Садиба розташована в с. Костянтинів, Роменського району, Сумської області, яке має дуже цікаву історію, що дозволяє проводити цікаві екскурсії для відвідувачів.

Містечко Костянтинів було засноване у першій половині 17 століття Яремою Вишневецьким на теренах Речі Посполитої. Географічно село розташовувалося у стратегічно важливій прикордонній місцевості: до 1648 року на схід від нього проходив державний кордон між Річчю Посполитою та Московським царством, а до 1781 року — межа між Гетьманщиною та Слобідською Україною.

У 17 столітті Костянтинів був значним торговельним центром на Ромоданівському шляху з населенням близько 17 тисяч мешканців. Після визвольних воєн польську фортецю зруйнували, натомість постала козацька сотня. За переказами, тут бував відомий повстанський ватажок Максим Кривоніс.

Після відокремлення від Польщі село стало центром Костянтинівської сотні Лубенського полку. Останнім сотником був державний діяч Степан Полетика, близький приятель Гетьмана Кирила Розумовського. З 1750-х років відома печатка сотні з гербом — хрестом над перехрещеними шаблею та списом.

У 19 столітті містечко занепало, перетворившись на невелике село. Його послідовно володіли графські роди Головкіних та Хвоцинських. Село постраждало від голодоморів 1923-1933 та 1946-1947 років.

Адміністративно село входило до складу Кулішівської сільської ради до 2016 року. Внаслідок адміністративної реформи 2020 року село включене до Недригайлівської селищної громади, а потім — до Роменського району.

Церковна історія села також багата. У середині 17 століття тут існувала дерев'яна Василівська церква. Протягом наступних століть храм неодноразово перебудовувався: 1780 року за підтримки графа Головкіна зведена церква

Успіння Богородиці, 1826 року — цегляний храм у стилі класицизму. Радянська влада закрила церкву в 1930-х роках, перетворивши її на зерносклад. Відновлена у 2007-2009 роках.

3.4. Садиба сільського та зеленого туризму «Козацька Січ»

Садиба знаходиться на околиці села, поряд з церквою Успіння Богородиці (рис.1). Її загальна площа становить 2 га доглянутої та озелененої території. Тут розміщений старовинний млин середини 18 століття (рис. 2), стара українська хата, у якій повністю відображений побут українців (рис. 3,4), декілька альтанок для відпочинку та будиночок бджоляра.

Рис. 1. Церква Успіння Богородиці

На території садиби можна відпочити та з користю для здоров'я провести час, оскільки можна зайнятися декількома видами терапій.

Першою є іпотерапія - це унікальний терапевтичний метод реабілітації та соціальної адаптації, який використовує взаємодію людини з конем як потужний інструмент фізичного та психологічного оздоровлення. Розглянемо детальніше її позитивні впливи:

1. Розвиток м'язової координації. Під час верхової їзди задіюються практично всі групи м'язів людини. Багаторівневий рух коня створює унікальне динамічне середовище, яке змушує пацієнта постійно адаптувати власне тіло, синхронізувати рухи та підтримувати правильне положення. Це сприяє не лише фізичному зміцненню, але й значному покращенню нейром'язового контролю.

2. Покращення балансу та рівноваги. Тривимірні рухи коня - це свого роду природний тренажер для вестибулярного апарату. Кожен крок тварини створює від 3 до 5 різноспрямованих імпульсів, які змушують людину постійно коригувати власне положення тіла. Такий складний біомеханічний процес значно інтенсивніший, ніж традиційні фізичні вправи, та дозволяє швидше відновити втрачену координацію.

3. Реабілітація опорно-рухового апарату. Іпотерапія має надзвичайно широкий спектр впливу на опорно-руховий апарат. М'які хвилеподібні рухи коня допомагають:

- розслабляти спастичні м'язи;
- відновлювати правильні рухові патерни;
- збільшувати амплітуду рухів у суглобах;
- стимулювати кровообіг;
- прискорювати процеси відновлення після травм.

4. Психоемоційна стабілізація. Взаємодія з конем має потужний терапевтичний потенціал для психічного здоров'я. Контакт з цією мудрою твариною сприяє:

- зниженню рівня стресу;
- підвищенню самооцінки;
- розвитку емоційного інтелекту;
- формуванню навичок комунікації;
- отриманню позитивних емоційних вражень.

Важливо зазначити, що іпотерапія є дуже індивідуальним процесом, який потребує професійного підходу кваліфікованих фахівців - іпотерапевтів, кінологів та ветеринарних спеціалістів. Кожне заняття ретельно планується з

урахуванням індивідуальних особливостей пацієнта, стану його здоров'я та реабілітаційних цілей.

Таким чином, іпотерапія - це комплексний метод реабілітації, який органічно поєднує фізичні, психологічні та соціальні аспекти відновлення людини.

Рис. 2. Старовинний млин

Каністерапія (терапія собаками) - інноваційний та глибоко гуманістичний напрямок психосоціальної реабілітації, що набуває дедалі більшої популярності в Україні та світі. Цей комплексний метод психофізіологічної допомоги базується на цілеспрямованій взаємодії людини з навченими спеціальним чином собаками-терапевтами.

Наукове підґрунтя методу склалося на перетині декількох наукових дисциплін: психології, психотерапії, зоопсихології, медичної реабілітації, ветеринарних наук.

Механізми впливу каністерапії ґрунтуються на глибинних біологічних та психологічних закономірностях взаємодії людини та собаки. Собака як

соціальна істота має унікальну здатність встановлювати емоційний контакт, демонструвати щирість, безумовну любов та підтримку.

Основні напрямки застосування:

- психоневрологічна реабілітація;
- діти з аутизмом;
- особи з синдромом Дауна;
- пацієнти з черепно-мозковими травмами;
- хворі з різними формами деменції;

Психотерапевтична допомога:

- подолання посттравматичних стресових розладів;
- корекція тривожних станів;
- профілактика депресії;
- соціальна адаптація осіб з інвалідністю.

Фізична реабілітація:

- відновлення після травм;
- допомога особам з руховими порушеннями;
- розвиток дрібної моторики;
- стимуляція м'язової активності.

При контакті з собакою у людини відбуваються складні нейрофізіологічні процеси:

- зниження рівня кортизолу (гормону стресу);
- підвищення рівня окситоцину (гормону прив'язаності);
- активізація вироблення ендорфінів;
- нормалізація серцевого ритму;
- зменшення артеріального тиску;
- посилення імунної відповіді;
- психоемоційні трансформації.

Під час каністерапії відбуваються глибинні психоемоційні зміни:

- подолання комунікативних бар'єрів;
- зниження рівня агресивності;

- формування позитивної самооцінки;
- розвиток емпатії;
- підвищення соціальної активності;
- корекція емоційної сфери.

Не кожен собака може стати терапевтичним. До тварин висуваються особливі вимоги:

- врівноважена психіка;
- спокійний темперамент;
- відсутність агресії;
- висока слухняність;
- адекватна реакція на незвичні подразники;
- проходження спеціального навчання;
- регулярне медичне обстеження;

Каністерапія вимагає глибокої міждисциплінарної підготовки фахівців:

- психологічна освіта;
- знання вет-медицини;
- навички тренінгу собак;
- розуміння специфіки роботи з різними нозологіями;
- постійне стажування та підвищення кваліфікації.

Українська каністерапія перебуває на етапі активного становлення. Основні напрямки розвитку:

- створення професійних стандартів;
- розширення мережі реабілітаційних центрів;
- впровадження в державні медичні програми;
- міжнародне співробітництво;

Рис. 3. Інтер'єр української хати

Рис. 4. Інтер'єр української хати

Апітерапія (бджолотерапія) – дуже популярний метод оздоровлення в нашій країні. Корисним може бути не лише сон на вуликах, а і продукти бджільництва. До основних переваг апітерапії відносять:

- зниження запальних процесів;
- зміцнення імунітету;
- регулювання функцій нервової системи;
- покращення кровообігу та обмінних процесів.

Кожен з цих методів має унікальний терапевтичний потенціал для відновлення організму.

На базі садиби «Козацька Січ» було реалізовано унікальний соціально-психологічний проєкт підтримки родин військовослужбовців та дітей з Сумського регіону, зокрема міст Суми та Краснопілля, які постраждали від наслідків військової агресії.

Метою заходу було створення комплексної програми психоемоційного розвантаження та реабілітації для родин, що перебувають у складних життєвих обставинах. Особливістю проєкту стало поєднання терапевтичних практик з елементами активного відпочинку та анімалтерапії.

Програма заходу включала декілька ключових компонентів:

1. Зоотерапевтичний блок:

- катання на конях з використанням елементів іпотерапії;
- спілкування з дружніми свійськими тваринами (собаками, кінями, козами);
- заняття з основ безпечної комунікації з тваринами.

2. Рекреаційний напрямок:

- проведення тематичних квестів на території садиби;
- активні розважальні ігри на свіжому повітрі;
- командоутворюючі завдання для дітей та батьків.

3. Психологічний супровід:

- неформальне спілкування з психологами;
- групові та індивідуальні консультації;
- техніки релаксації та емоційної підтримки.

4. Культурно-гастрономічний елемент:

- традиційне частування трав'яним чаєм;
- презентація локальних кулінарних традицій;
- створення атмосфери комфорту та безпеки.

Після завершення заходу було проведено ґрунтовне анонімне анкетування з метою вивчення ефективності запропонованої програми. Результати перевершили всі очікування: 14 з 16 респондентів повідомили про абсолютне задоволення та висловили щире вдячність організаторам.

Важливість такого роду ініціатив складно переоцінити. В умовах тривалого військового конфлікту підтримка родин військовослужбовців та дітей, які зазнали психотравматичних впливів, набуває особливого значення. Комплексний підхід, що поєднує терапію, дозвілля та соціальну підтримку, дозволяє досягти позитивних змін у психоемоційному стані учасників.

Фотографічні матеріали, які документують захід, підтверджують його атмосферу взаємної підтримки, радості та відновлення. Кожен знімок розповідає історію подолання, єдності та надії.

Організатори сподіваються, що даний проєкт стане не поодиноким експериментом, а систематичною практикою соціальної підтримки найбільш вразливих категорій населення в складний для України період.

Додаткові матеріали, включаючи повний звіт та фотопідтвердження, представлені в додатках до основного документу.

3.5. Рекомендації щодо вдосконалення сільського та зеленого туризму на півночі Сумщини

Враховуючи вищевикладене, існує ряд пропозицій для вдосконалення сільського та зеленого туризму на півночі Сумщини, оскільки поствоєнний період вимагатиме певних змін в цій галузі. Емоційного розвантаження та покращення фізичного стану потребуватимуть не лише військові, а і їх родини,

діти та дорослі, які фізично та емоційно постраждали під час війни. До основних рекомендацій належать:

1. Інфраструктурні зміни в першу чергу повинні полягати в облаштуванні більш комфортних садиб з автентичним інтер'єром та можливістю впроваджувати каніс-, іпо- та апітерапії. Також корисним буде спілкування з іншими свійськими тваринами. Особливу увагу слід буде приділити доступності сільських територій, екскурсійним програмам, які будуть включати знайомство з історією місцевості та розвитку маршрутів відпочинку, які були б доступними для осіб з інвалідністю.

2. Для подальшого розвитку корисним може бути вдосконалення туристичного продукту, яке полягатиме у створенні унікальних розважально - етнографічних програм та квестів, розвитку гастрономічного туризму, організації майстер-класів з народних ремесел, впровадженні освітніх програм на екологічну, культурну та історичну тематики.

Маркетингова складова теж посідає не останнє місце. До її завдань входять:

- формування регіонального туристичного бренду;
- просування в соціальних мережах;
- участь в туристичних виставках та форумах;
- Створення інформаційних та рекламних порталів.

Партнерська співпраця в сфері зеленого та сільського туризму полягає у злагодженій взаємодії з місцевою владою всіх рівнів, туристичними операторами та підтримці місцевих підприємців, які задіяні в сільському господарстві та сфері обслуговування.

4. Для розвитку зеленого туризму на півночі Сумщини також є всі передумови – це велика кількість урочищ, заказників, пам'яток садово-паркового мистецтва, які входять до складу Регіонального ландшафтного парку «Сеймський» (рис. 5) та Національного природного парку «Деснянсько-Старогутський» (рис. 6). На їх базі можна створювати

багатоденні «зелені» маршрути у поєднанні з сільським туризмом, що дасть можливість повноцінного відпочинку.

Рис. 5. Природа РЛП «Сеймського»

Рис. 6. Природа НПП «Деснянсько-Старогутський»

В північній частині Сумської області сільський та зелений туризм має усі можливі перспективи розвитку, якщо будуть враховані всі економічні, соціальні та етнокультурні аспекти.

ВИСНОВКИ

1. Сільський та зелений туризм є специфічним туристичним сектором, що функціонує в сільській місцевості на перетині господарських, соціокультурних та природних середовищ. У європейських країнах це масштабна програма трансформації сільської економіки, тоді як в Україні галузь перебуває на стадії становлення з обмеженою кількістю регіональних прикладів.

2. Дослідження ресурсного потенціалу півночі Сумської області виявило її значну туристичну привабливість. Діагностика туристичних можливостей демонструє взаємодоповнення різних напрямків діяльності. Створення садиб сільського зеленого туризму відповідає інтересам усіх учасників: власники садиб отримують додатковий дохід, туристи забезпечуються якісним відпочинком, місцеві мешканці мають додаткові робочі місця, органи влади отримують податкові надходження та соціальні покращення

3. Аналіз садиб півночі Сумської області також виявив ряд недоліків у розвитку: відсутність чіткої маркетингової стратегії, інколи не зовсім привабливий вигляд, неналежне облаштування території, низький рівень сервісу, брак рекламної та інформаційної підтримки.

На основі вивченого європейського та вітчизняного досвіду розроблено практичні рекомендації з модернізації садиб, удосконалення системи обслуговування та створення умов для психоемоційного та фізичного розвантаження з урахуванням військово-політичної ситуації, яка сприяє збільшенню кількості осіб з посттравматичним синдромом (військових) та людей, які страждають від наслідків війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баштовий М. Г. Сільський зелений туризм: навчальний посібник (конспект лекцій. Частина 1) для студентів 2 курсу факультету агротехнологій та природокористування, спеціальність 242 «Туризм», освітній ступінь «Бакалавр», денної форми навчання. Суми: Сумський національний аграрний університет, 2022. 52 с.
2. Баштовий М. Г., Кулик А. О. Проблеми та перспективи підготовки фахівців для сфери сільського зеленого туризму у вітчизняній практиці. Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference, March 7-8, 2024. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine. P. 44-45.
3. Васільєв В., Гафурова О., Зінько Ю., Рутинський М., Шпенник Т. Сільський зелений туризм – від роз'єднаних садиб до територіальних кластерів : практичний посібник. Київ : USAID, Проект ПРООН «Зміцнення бізнес-об'єднань малих і середніх підприємств», 2018. 60 с.
4. Винний та гастрономічний туризм: глобальні тренди та локальні практики: колективна монографія / за наук. Ред. Д. І. Басюк. Вінниця : ПП «ТД «Едельвейс і К», 2017. 316 с.
5. Гапоненко Г. І., Парфіненко А. Ю., Шамара І. М. Сільський зелений туризм : навчальний посібник. Суми : ПФ «Вид-во «Університетська книга», 2019. 178 с.
6. Дуднік О. В. Етнографія України: навч. посібник. Умань : Візаві, 2019. 148 с.
7. Євєнко Ю. С., Радченко Е. Є. Сумщина – край, що чарує та надихає. Суми : РВО «Шоколад»; ВПП «АС-Поліграф», 2017. 308 с.
8. Король М. М. Аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_2_2017ua/9.pdf (дата звернення: 10.01.2024).

9. Кулик А. О. Модернізація садіб сільського зеленого туризму Сумської області. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента, 13-17 листопада 2023 р., Суми, 2023. С. 668.

10. Мазур С. А., Прилуцький А. М. Сільський туризм як перспективний напрям розвитку внутрішнього туризму. Ефективна економіка. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6122> (дата звернення: 12.12.2023).

11. Мережа «Українська гостинна садиба». Сумська область. URL: <https://www.greentour.com.ua/region/sumska> (дата звернення: 20.03.2024).

12. Оппельд Л. І., Гордіян А. О. Міжнародний досвід зеленого туризму в Україні: проблеми та перспективи. Ефективна економіка. 2014. № 1. С. 124-136.

13. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Туристична бібліотека. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm (дата звернення: 10.01.2024).

14. Пітюлич М. М., Михайлюк І. І. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн. Науковий вісник Ужгородського університету. 2021. Серія «Економіка». Спецвипуск 33. Частина 3. С. 154-158.

15. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України. Київ: Інститут географії НАН України, 2019. 208 с.

16. Проект Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм» від 04.03.2021 № 5206. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI04552A> (дата звернення: 12.12.2023).

17. Рутинський М. Й., Зінько Ю. В. Сільський туризм : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 271 с.

18. Садиби зеленого туризму Сумської області запрошують. Сумський район – туристичний. URL: <http://www.sumy.sm.gov.ua/index.php/en/90-sumskij-rajon-turistichnij/18434-sadibi-zelenogo-turizmu-sumskogo-rajonu-zaproshuyut> (дата звернення: 20.03.2024).

19. Садиби, що працюють у сфері сільського туризму Сумської області.

Сайт Конотопської міської ради. URL: <https://konotop-rada.gov.ua/867-2011-04-12-10-55-27/> (дата звернення: 20.03.2024).

20. Снігур К. В., Романуха О. М., Ніколайчук О. А., Богатирьова Г. А. Організація туристичної діяльності: методика та практика : навч. посіб. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 159 с.

21. Степанов В. Ю. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи. Регіональне управління та місцеве самоврядування. 2018. 1 (53). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2018-1/doc/3/02.pdf> (дата звернення: 17.02.2024).

22. Станкевич-Волосянчук О. І. Сільський туризм : навчально-методичний посібник. Ужгород : Вид-во УжНУ, 2019. 45 с.

23. Тищенко С. В. Сільський «зелений» туризм в контексті розвитку нетрадиційної форми господарювання. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Географічні науки». 2018. № 8. С. 293–301.

24. Школа зеленого туризму: Сільська садиба – це реальний бізнес. Укрінформ: мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2578854-skola-zelenogo-turizmusilska-sadiba-ce-realnij-biznes.html> (дата звернення: 17.02.2024).

25. Шпеник Т. К. Організаційно-економічний механізм функціонування сільської (зеленої) садиби. Науковий вісник Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інститут. Серія «Інноваційна економіка». 2019. № 5 (43). С. 146-152.

26. Sznajder M., Przezbórska L. Agroturystyka. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2016. 257 s.

ДОДАТКИ

Розваги та психоемоційне розвантаження дітей

Розваги та психоемоційне розвантаження дітей

Розваги та психоемоційне розвантаження дітей

Розваги та психоемоційне розвантаження дітей

Розваги та психоемоційне розвантаження дітей

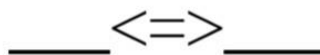
Розваги та психоемоційне розвантаження дітей

Розваги та психоемоційне розвантаження дітей

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ • 2024

УКРАЇНА ТА СВІТ: ВИМІРИ СЬОГОДЕННЯ

Колективна монографія

Харків
СГ НТМ «Новий курс»
2024

Зміст

	Стор.
Передмова	5
Розділ перший.	
Освіта, фізична культура, спорт, культура і мистецтво.	6
1.1. Основні напрями модернізації світової освітньої системи	6
1.2. Senior preschool students "Soft skills" detection of the state of development by means of creative games	14
1.3. Переосмислення педагогіки англійської мови: інтеграція концептуальних моделей у посткласичний дискурс	19
1.4. Компетентностний підхід при вивченні дисциплін екологічного профілю	22
1.5. Means to Improve Effectiveness of Listening Comprehension in Course of Teaching English in Non-Linguistic Universities	29
1.6. Промоція здоров'я: основні концепції та стратегії	34
1.7. Здоров'язбережувальна складова підготовки фахівців дошкільного профілю	38
1.8. Елементарні способи очищення води	49
1.9. Історико-педагогічні засади проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії	57
Розділ другий.	
Релігієзнавство, історія, археологія, філософія, культурологія, журналістика, філологія, богослов'я.	73
2.1. Олександр (Лесь) Іванович Сердюк та його внесок в театральну культуру м. Харкова і України	73
2.2. Еволюція тероризму як результат розвитку інформаційних технологій в культурних практиках	81
2.3. Роль іменників у граматичному аспекті творів Агати Крісті у збірці «Проблема у Пол'єнсі та інші розповіді»	88
2.4. Особливості перекладу інструкцій медичних інтернет-платформ	90
Розділ третій.	
Економіка, політологія, психологія, соціологія, міжнародні відносини, суспільні комунікації, соціальна робота, соціальне забезпечення, регіональні студії.	97
3.1. Ідентифікація чинників впливу на рівень інфляції в Україні засобами економетричного моделювання	97
3.2. Соціальна відповідальність суб'єктів господарювання при розбудові та реалізації проєктів енергосистем із елементами розподіленої генерації	107
3.3. Теоретичні засади фасилітації інтеграційних процесів у психології в контексті співпраці України та ЄС	117
3.4. Теоретичні основи розроблення інформаційної системи аналізу впливу метеорологічних факторів на підняття рівня води річок	128
3.5. Економічні аспекти та тенденції розвитку ринку лазерної техніки та технологій в Україні	130
3.6. Методологічні основи управління проєктом розвитку системи військової освіти в у мовах відсічі збройній агресії Російської Федерації	134
3.7. Концепт «Україна», українські землі та українське суспільство в добу раннього модерного часу (XVI-XVIII століття): дипломатія, політика, культура, ментальність (міжнародно-політичний, інституціональний і соціокультурний дискурси трансформаційних епох) (до 80-річчя Навчально-наукового Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка)	148

К О Л Е К Т И В Н А М О Н О Г Р А Ф І Я • 2 0 2 4

Розділ четвертий.		
Публічне управління, адміністрування, право, цивільна безпека, національна безпека, кібербезпека.	...	164
4.1. Використання кримінального аналізу для виявлення корупційних кримінальних правопорушень	...	164
4.2. Актуальні питання взаємодії підрозділів кримінального аналізу з іншими підрозділами Національної поліції України	...	167
4.3. Місце сімейного права у міжнародно-правовій системі: його основи та джерела	...	170
4.4. The essence of the concept of «urbanised areas» in the context of public administration	...	173
4.5. Digitalisation of local government: key achievements and further prospects	...	178
4.6. Основні заходи щодо захисту населення і території	...	183
Розділ п'ятий.		
Облік, оподаткування, фінанси, банківська справа, страхування, менеджмент, маркетинг, підприємництво, торгівля, біржова діяльність, легка промисловість, видавництво, поліграфія, готельно-ресторанна справа, туризм.	...	196
5.1. Інновації як чинник підвищення конкурентоспроможності в туризмі	...	196
5.2. Стан та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в північній частині Сумської області	...	208
5.3. Історико-культурні дослідження в туризмі	...	210
5.4. Дослідження ймовірності виникнення стратегічного розриву	...	215
Післямова	...	219

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>(дата звернення 12.01.2024).
39. Господарський Кодекс України:офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 16.01.2003 №436-IV/ URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>(дата звернення 12.01.2024).
 40. Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition Book Anglais 10 nov. 2005 OCDE Pages: 162. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oslo-manual_9789264013100-en#page3 (дата звернення: 12.01.2024).
 41. Van Ark B., Broersma L., den Hertog P. Services Innovation, Performance and Policy. A Review, Synthesis Report in the Framework of the Structural Information Provision on Innovation in Services. Dialogic and Innovation studies. Utrecht University. 2003. P. 14.
 42. Hall C. M., Williams A. Tourism and innovation. London: Routledge. 2008. 263 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=-LFAgAAQBAJ&hl=ru> (дата звернення: 18.01.2024).
 43. Михайліченко Г. І. Інноваційні підходи до формування мультиплікаторів туризму. *Економіка і прогнозування*. 2012. № 4. С. 134-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekonprog_2012_4_15 (дата звернення 17.01.2024).
 44. Давидова О. Особливості застосування інновацій у розвитку туристичної галузі України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. Вип. 7. С. 65-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2015_7_11 (дата звернення 18.01.2024)
 45. Зайцева В. М., Гурова Д. Д., Корієнко О. М., Кукліна Т. С., Журавльова С. М. Використання інноваційних технологій в галузі туризму: монографія. Запоріжжя: Дікс Поле, 2015. 144 с.
 46. Крупський О. П. Концептуальні засади управління інноваційною діяльністю туристичних підприємств. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій*. 2015. Т. 23, вип. 4. С. 64-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumi_2015_23_4_11 (дата звернення 18.01.2024).
 47. Романенко О. О., Яворська О. Г. Особливості інновацій в туризмі та індустрії гостинності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 5-9. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6035&i=0> (дата звернення 18.01.2024).
 48. Cherpurda L.M., Cherpurda G.M., Bezugly I.V. Essence of innovative policy of recreation-tourism sphere development. *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 3 (15). С. 59-67.
 49. Огієнко М. М., Саркіян Г. О., Любаров Ю. Й. Розвиток регіональних туристичних ринків шляхом впровадження інновацій. *Економічний простір*. № 164. 2020 (2). С. 152-159.
 50. Жукович І. А. Інновації в туризмі: основні теоретичні та практичні аспекти. *Наука та наукознавство*. 2017. № 2. С. 69-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NNZ_2017_2_6 (дата звернення: 28.01.2023).
 51. Гарбера О. С. Основні теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в туристичному господарстві України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 23. С. 29-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2009_23_9 (дата звернення: 28.01.2023).
 52. Кандрик Т. О., Головінов О. М. Інноваційна діяльність в туристичному господарстві України. Матеріали конференції «Ефективні інструменти сучасних наук – 2010». 2012. URL: http://tourlib.net/stati_ukr/kindryk.htm/ (дата звернення: 28.01.2023).
 53. Кальченко О. М. Теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємств туристичної галузі. *Вісник Чернівецького державного технологічного університету*. 2011. № 4 (54). С. 147-155.
 54. Павлова О. М., Зайчук К. А. Інституційне забезпечення туристичного ринку Волинської області. Актуальні проблеми прикладної економіки: монографія. Луцьк: СГД Гадяк Жанна Володимирівна, 2019. С. 114-122.
 55. Кампов Н. С., Медвідь Л. І., Касиньч. О. В., Махлинсьч. С. С. Роль інновацій для розвитку туризму. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Економічні науки*. 2017. №23(18). С. 246-255.
 56. Ставська Ю. В. Напрями інноваційного розвитку туризму в Україні. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. №2. С. 42-49.
 57. Білецька І. М. Теоретико-методологічні основи та прикладний інструментарій розвитку туристичних підприємств на інноваційних засадах: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Львівський торговельно-економічний університет. Львів, 2019. 402 с.
 58. Мерчанський В. В. Напрями інноваційної діяльності в туристичній сфері. *Причорноморські економічні студії*. 2023. №79. С. 240-246.
 59. Лохман Н. В. Генезис інноваційного потенціалу туристичних підприємств. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 4 (21). 2019. С. 270-275. URL: http://elibrary.donnuect.edu.ua/1746/1/5%20Lokhman_article_2019.pdf (дата звернення: 18.01.2024).

Новікова Анна Віталіївна / Novikova Anna Vitaliivna

Кандидат сільськогосподарських наук

ORCID: 0000-0003-1515-5593

Сумський національний аграрний університет

5.2. Стан та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в північній частині Сумської області

5.2. The state and prospects for the development of rural green tourism in the northern part of the Sumy region

В роботі проаналізовано досвід європейських країн в сфері сільського і зеленого туризму, досліджено його стан та перспективи розвитку в північній частині Сумської області. Виявлено, що даний напрям туризму потребує подальшого розвитку для забезпечення культурних потреб туристів та відпочивальників. Ключові слова: сільський зелений туризм, відпочинок, еко-садиби.

В сучасному динамічному світі, коли рівень урбанізації поступово досягає свого максимуму, у людей все частіше виникає потреба у відпочинку в єднанні з природою. Оскільки на околицях великих міст все рідше можна знайти необхідні локації, на допомогу приходять гостьові сільські будиночки, власники яких пропонують не лише проживання та харчування, а і розваги з сільським колоритом.

Відпочинок у селі – найперспективніший напрямок розвитку зеленого туризму, який сприятиме зростанню економічного рівня регіонів, або їх певних частин. Розвиток сільського зеленого туризму може здійснюватися за рахунок коштів селян або громад і не потребує додаткових інвестицій [1].

Європейський сільський зелений туризм зорієнтований на розвиток сільської місцевості, допомогу його населенню, та не менш важливим фактором, є зближення людини з природою, пізнання навколишнього світу, ознайомлення з проблемами сільської місцевості, перейняття нових культурних

цінностей. Кожна країна має своє власне трактування поняття зеленого туризму, але варто звернути увагу на визначення Міжнародного товариства екотуризму, адже воно окреслює всі його аспекти: «Екологічний туризм полягає у відповідальних подорожах до природних зон, що забезпечує збереження природного середовища, підтримує добробут місцевого населення, а також сприяє освіті туристів» [2].

Зелений сільський туризм активно розвивається у Бельгії, Швеції, Фінляндії, Швейцарії, та інших країнах. За оцінками експертів, із зеленим туризмом пов'язані від 0,5 до 0,9 млн. робочих місць, до послуг туристів в Європі може бути надано більше 2 млн. місць розташування в сільських садибах [2]. Польща та Чехія вдало перейняли досвід зеленого туризму та виділили йому місце в своїй економіці для підтримки й розвитку сільської місцевості.

Кожна з європейських країн має свої особливості організації зеленого туризму. В Італії зелений туризм це – приготування традиційно моцарели, макаронних виробів, сироваріння, а також процес виноградарства, догляд за виноградною лозою, вирощування виноградних равликів та курортний туризм. В Австрії зелений туризм включає заняття зі збору трав, приготування молочних продуктів, активний гірський та ековідпочинок. Їх форма ведення сільського туризму безпосередньо пов'язана з тваринництвом, її «родзинкою» є вигін худоби на альпійські луки, збір лісових ягід, грибів тощо. У Фінляндії під зеленим туризмом розуміється відпочинок на берегах заповідних озер та річок. В Іспанії зелений туризм особливо розвинений на Канарських і Балеарських островах, тобто рекреаційний туризм, але поряд з ним популярними є гастрономічні подорожі та догляд за тваринами. Цікавим є той факт, що в Угорщині національною спеціалізацією є кінний туризм, в Румунії етнографічний та екологічний туризм. В Польщі зелений туризм не пов'язаний з традиціями країни, а більше спрямований на еколого-просвітницьку діяльність [3].

Розвиток цього виду туризму в нашій країні відбувається практично усією територією. Кожний регіон України характеризується своїм напрямом розвитку сільського зеленого туризму. Західні області займають провідне місце. Створена в Україні в 1996 р. Спілка сприяння розвитку сільського (зеленого) туризму об'єднує 14 регіональних осередків, які ведуть облік сільських господарів, що готові приймати відпочиваючих, проводять освітньо-правову та інформаційну роботу, допомагають у просуванні турпродукту сільських господарів на туристський ринок [4]. Громадською організацією розроблена програма категоризації «Українська гостинна садиба» та екомаркування «Зелена садиба»: знак та сертифікат «Українська гостинна садиба» мають 210 власників у 21 області, у т.ч. 96 базового рівня, 38 – першого, 41 – другого, 35 – третього (найвищого) рівня; знак та сертифікат «Зелена садиба» мають 49 садиб у 7 областях, у т.ч. першого рівня – 45, другого – 4.

Розглянувши європейський досвід різних країн та України ми спробували проаналізувати сільський зелений туризм на вибраній території та окреслити перспективи його подальшого розвитку з урахуванням вже існуючих локацій та послуг, які вони надають.

На сьогодні в межах в північних районів Сумщини створено 18 територіальних громад, які представлені вісьмома садибами сільського зеленого туризму: 5 у Шосткинському районі та 4 – у Конотопському.

У Шосткинському районі є сільська садиба у селі Землянка Глухівської громади. Вона являє собою історико-етнографічний музей дворянки Пелагеї Литвинової-Бартош – фольклористки, етнографіни, яка у 19 столітті вивчала українські традиції та звичаї. Вона задокументувала місцеві весільні традиції, орнаменти та написала азбуку для сільських дітей, примірник якої зберігається в музеї. Місцеві жителі відтворили традицію випікання весільного хліба, за нотатками фольклористки, і охоче демонструють її відвідувачам.

Також приваблює своїм колоритом етно-садиба в селі Слоут. Це новий туристичний об'єкт і затишний куточок дозвілля людей, живе та колоритне обійстя, яке стало осередком фольклорних фестивалів Сіверщини.

В еко-садибі Сачка В. І. можна відпочити, смачно поїсти та з користю провести час.

Середньо-Будська громада в сільському туризмі представлена садибами Кутневських (село Кренидівка) та Кириєнко (село Журавка), де можна прогулятися лісом, покататися на возі, скуштувати екологічно чистих продуктів, поласувати парним молоком та продуктами бджолярства.

Конотопський район представлений етно-садибою (с. Нова Слобода), де відтворено побут українців даної місцевості у XIX столітті. Вона являє собою не лише хату, а і подвір'я на якому можна побачити господарські будівлі, старого воза та млин, в середині якого можна розгледіти внутрішню будову та спробувати власноруч намолоти борошна.

В селі Жолдаки є садиба «У Наталії» де можна пожити в сільському будинку, скуштувати домашньої кухні та погосподарювати на подвір'ї. В цій місцевості також є садиба «Північний ліс», яка знаходиться в оточенні ландшафтного парку «Сеймський» та заповідного урочища «Драгомірщина». Це дає змогу відпочити на свіжому повітрі, подалі від міського шуму.

К О Л Е К Т И В Н А М О Н О Г Р А Ф І Я • 2 0 2 4

Хутір «Лісовий» – це комплекс де можна проживати в дерев'яних будиночках в стилі 70-х років ХХ століття, збирати гриби, рибалити, плавати на човні, насолоджуючись природою.

На сьогодні, в умовах військового стану, частина садіб взагалі припинила свою діяльність, через приналежність до «сірих» зон з частими обстрілами, а інші працюють з урахуванням всіх можливих заходів безпеки.

Проаналізувавши результати роботи можна зробити висновок, що сільський зелений туризм переживає зараз не найкращі часи. Дається взнаки війна та інші соціально-економічні потрясіння. В післявоєнний період, на нашу думку, обов'язково треба буде відновлювати діяльність вже існуючих сільських садіб та створювати нові. Цей напрям туризму є перспективним не лише з економічної точки зору, а і з культурно-просвітницької. Особливо корисним це може виявитися для дітей молодшого віку, школярів та студентів. Вивчаючи історію та культуру рідного краю, підрастаюче покоління формуватиме свою етнічну приналежність не лише за правом народження, а й через безпосередній контакт з навколишнім середовищем та історією.

Для містян такі садиви стануть місцем еднання з природою, сільським колоритом та побутом.

Не можна забувати про економічну складову, яка може бути реалізована в розвитку сільської місцевості, допомогти в зниженні рівня безробіття, підвищенні прибутків та добробуту сільського населення. В такому випадку продукція малих домогосподарств вже стає товаром.

Комунікаційна функція сільського зеленого туризму сприяє спілкуванню з місцевим населенням, формуванню нових культурних зв'язків та знайомств, бережливого, свідомого ставлення до використання природно-рекреаційних ресурсів. Реалізувати поставлені завдання і втілити їх у життя буде можливим лише за умови плідної співпраці мешканців сіл, власників садіб зеленого та історико-етнографічного туризму, джерел інформування населення, місцевої влади різних рівнів підпорядкування.

Джерела

1. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : навчальний посібник. Чернівці: Зелена Буковина, 2003. 312 с.
2. Інформаційно-дослідницький центр при Верховній раді України. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XH7C.pdf (дата звернення: 16.02.2024).
3. Король М. М., Кадар А. І. Аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму. Ефективна економіка. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2021/4.pdf
4. Рутинський М. Й., Зінько Ю. В. Сільський зелений туризм: Навч. посіб. К.: Вища школа, 2006. 271 с.
5. Громадська організація «Спілка зеленого туризму України». URL: <https://www.greentour.com.ua/>

Декларація академічної доброчесності

Я, Новікова Анна Віталіївна, студентка групи ЗТУР 2301-1 Сумського національного аграрного університету зобов'язуюсь дотримуватися принципів академічної доброчесності під час виконання кваліфікаційної роботи. Я поінформований(а), що у разі порушення мною академічної доброчесності під час виконання кваліфікаційної роботи повинен/нна буду нести академічну та/або інші види відповідальності і до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин, в тому числі, кваліфікаційна робота може бути анульована з наступним відрахуванням із університету.

Також усвідомлюю, що до мене у майбутньому може бути застосована процедура позбавлення ступеня вищої освіти та відповідної кваліфікації, якщо свідомо вчинене порушення академічної доброчесності не буде виявлено під час перевірки кваліфікаційної роботи на наявність текстових запозичень відповідно до встановленої в університеті процедури з використанням ліцензованих програмних продуктів.

05.12.2024

